

ХОМИН О. А.

студент 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир,
Україна

ПРАВОВА ПЕРИНАТОЛОГІЯ – ПОШУК ТЕМПОРАЛЬНИХ МЕЖ З ЯКИХ ВИНИКАЄ ПРАВО НА ЖИТТЯ

На даний час особливу увагу юристів, медиків, філософів, представників інших спеціальностей привертає біоюриспруденція. Тому в останні роки науковцями України було активно задано темп до розвитку нового напрямку сфери медичного права – біоюриспруденції. С. Стеценко визначає біоюриспруденцію як новітнє науково правове утворення, в основі якого лежить сприйняття життя людини як найвищої біосоціальної цінності, метою якого є забезпечення та захист правовими засобами життя людини у зв'язку з інтенсивним розвитком біології та медицини [1, с. 206].

Біоюриспруденція в Україні знаходиться лише на першому етапі свого формування як окрема наукова галузь, але з огляду на об'єкт вивчення можна умовно виділити три складові елементи біоюриспруденції: правову перинатологію (вивчає життя до народження), правову соматологію (досліджує правові аспекти життя людини з моменту народження до моменту смерті, в основі якої виникає право людини на розпорядження своїм життям) та правову танатологію (право особи на смерть) [2, с.84].

Аналіз правової перинатології базується на дослідженні, зокрема, таких явищ, як: початок людського життя, як біологічного явища та виникнення права на життя, як правового явища; проблематика права на життя людського ембріона; пренатальні генетичні дослідження.

Право на життя стало об'єктом значної кількості наукових юридичних, медичних, філософських та біологічних досліджень. Вперше право на життя було закріплено в Декларації незалежності США 1776 р., коли було проголошено рівність всіх людей, право на життя, свободу, особисте щастя. Надалі, враховуючи різні національні особливості, це право набуло статусу норми права практично у всіх провідних країнах світу. На початку 90х років минулого століття, коли процеси демократизації колишніх радянських республік характеризувалися суттєвим посиленням, коли зміни в суспільстві торкалися багатьох сторін життя, коли права особи стали пріоритетними, право на життя могло бути визначене як «природна, невід'ємна і гарантована нормами міжнародного і внутрішнього законодавства, можливість захисту недоторканості життя і свободи розпоряджатися ним» [3, с. 89].

Проблема сприйняття правової перинатології, як складової частини біоюриспруденції і права на життя, як важливого об'єкта дослідження правової перинатології, має залежність від декількох чинників, першим з яких є момент, після якого особа набуває право на життя та його охорону Як зазначає Н. Тюменева, життя, і право на життя об'єднуються в єдину теоретичну конструкцію. Визнання цього факту має не тільки наукове, а й практичне значення. Право на життя передбачає створення економічних, політичних, соціальних, культурних умов для нормального існування та розвитку людини. Державі ж відводиться роль гаранта у створенні сприятливих умов для життя і їх підтримці на належному рівні всіма наявними засобами [4, с. 11–13].

Комплексний аналіз зазначеної проблематики дає змогу виділити три підходи, відповідно до яких право на життя у людини виникає: 1) з народження; 2) з моменту запліднення; 3) у різні терміни внутрішньоутробного розвитку.

Аргументи на захист першого положення (право на життя людини виникає з моменту народження) полягають у тому, що до народження, в різні стадії свого розвитку, людина є частиною матері, в утробі якої вона перебуває. Але є при цьому новим організмом.

Приймаючи момент запліднення як еквівалент виникнення права на життя людини, слід вказати на наявність низки наукових досліджень, де відстоюється подібний погляд. Р.Токарчик вказує, що момент запліднення є незаперечним початком всіх дискусій про людське життя як вище благо, що спричиняє користування іншими благами. Життя людини, незалежно від того, як його визначають і пояснюють, одногolosно визнається цінністю цінностей [5, с. 401].

Об'єктивно життя людини починається з моменту запліднення і на думку А. Зайцевої, з цього моменту держава має гарантувати природне право людини на життя. Життя людини має складну структуру, яка включає біологічний, соціальний, духовний елементи. Хоча життя ембріона сховане від звичайного ока, воно фактично існує, причому це життя не має значних відмінностей від життя новонародженої дитини. Тому за ненародженою дитиною необхідно визнати наявність конституційної правоздатності, оскільки вона є істотою: 1) самостійною; 2) живою; 3) людською [6, с. 20, 24].

Існує точка зору, одних вчених що, ембріон є живою істотою і знаходиться під захистом моралі і закону, починаючи з появи у нього так званої первинної смужки (зачатка нервової системи), приблизно з 14 дня після зачаття. Інші дослідники, що займаються питаннями вивчення права на життя і підтримують положення про внутрішньоутробне виникнення такого права у людини, висувають інші терміни початку права на життя у плоду. Тут мова йде про перше серцебиття (4 тижні), про реєстрацію електрофізіологічної активності мозку (6 тижнів), про реакцію на больові подразники, про формування органів і систем, про медичні критерії доношеності, живонародження тощо. Не применшуючи позитивного значення таких даних у медичній науці, слід уточнити, що завдання права полягає в точному, чіткому, і, що головне, однаковому підході до визначення тих або інших явищ. У даному випадку існує нагальна потреба законодавчого затвердження початку життя людини, виникнення права на життя, визначення моменту правоздатності і, зрештою, правового статусу ембріону.

С. Стеценко зазначає, що наведені вище різні аргументи мають право на існування. Проте як видається, більш виправданою виглядає позиція, при якій початком права на життя людини буде визнаний термін життя плоду в 22 тижні. Адже далеко не всі запліднені яйцеклітини, ембріони, в подальшому виживають, пристосовуються до умов перебування, дають початок нового життя людини. Водночас, плід в 22 тижні, відповідно до медичних критеріїв, вже володіє багатьма ознаками майбутньої людини. Визнання саме такого періоду внутрішньоутробного розвитку як початку виникнення права на життя видається оптимальним, оскільки свідчитиме про повагу до прав і законних інтересів як плоду, так і матері, в утробі якої він знаходиться [7, с. 211].

На нашу думку, початок виникнення права на життя наступає з моменту його зачаття. Ембріон повинен бути визначений на законодавчому рівні частиною організму його матері, таким чином має відбуватися визнання його правового статусу. Тому право на життя має передувати виникненню самого життя і держава повинна сприяти і гарантувати це право.

Список використаних джерел:

1. Стеценко С. Г. Біоюриспруденція як новий напрям правових наукових досліджень / С. Г. Стеценко // Публічне право. – 2013. – № 3. – С. 260.
2. Черевкова О. С. Право на жизнь: анализ современного состояния с точки зрения правовой танатологии / О. С. Черевкова // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2013. – Т. 26 (65). № 22. – С. 8489.
3. Кальченко Н. В. Права человека и гражданина на жизнь и его гарантия в Российской Федерации : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. – СПб., 1995. – 24 с.
4. Тюменева Н. В. Право на жизнь как объект теоретико-правового исследования: автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история госва и права; история учений о праве и государстве» / Н. В. Тюменева. – Саратов, 2008. – 20 с.
5. Tokarczyk R. Global Meaning Values and Norms Of Biojurisprudence // Values and Norms in the Age of Globalization. – 2007/ Vol. 9. – P. 397 – 412.
6. Зайцева А. М. Начало жизни человека как граница конституционной правоспособности // Конституционное и муниципальное право. – 2012. – № 10 – С. 17 – 24.
7. Стеценко С. Г. Біоюриспруденція - фундаментальна частина сучасного загальнотеоретичного правознавства / С. Г. Стеценко // Право України : юридичний журнал. – 2013. – № 9. – С. 194-216.